

LETHRICA

Nr. 1

April 1988

LEJRE FREDNINGSFØRENING

Egnshistorisk forening for Lejre kommune.

LETHRICA

På olddansk hed Lejre "Lethr", og heraf kommer den latinske form, "Lethra", som Saxo bruger.

Vi har kaldt foreningens blad "Lethrica": noget om Lejre, og det skal udkomme to gange om året.

LEJRE FREDNINGSFORENINGENS HISTORIE

Historien begyndte med stenene.

I foråret 1921 lød nogle brag i ådalen neden for Gl. Lejre. På næsset mellem Lejre- og Kornerup-åerne lå en del store sten væltede og overgroede med græs. Man kaldte dem "Tingstenene" og havde en ubestemt fornemmelse af, at det drejede sig om et oldtidsminde.

Midt i forrige århundrede havde man her holdt nogle grundlovsfester. Nu ønskede den daværende ejer af Ravnshøjgaard at få arealet ryddet, så det kunne dyrkes. Bragene blev hørt af den historieinteresserede tømrermester Oluf Olsen, som boede ved Lillebro, hvor Københavns Vandforsyning senere etablerede sig.

Han fik i første omgang gårdejereren til at standse stensprængningen og tog derefter kontakt med nogle

ligesindede, gårdmændene Carl Larsen, Mysselhøjgaard, Hans Peter Nielsen, Kongsgaarden i Gl. Lejre og gæstgiver Niels Petersen i Herthadalen. De stiftede nu, sammen med lensgreve Josef Holstein Ledreborg, pastor Thaning i Kornerup og maleren Ole Søndergaard "Lejre Fredningsforening", som mod en erstatning til lodsejeren på 1000 kr. fik stenene fredet. Året efter ville en ny ejer dog ikke respektere fredningen, og først da han, ved mellemkomst af Arthur Fang, Roskilde, mod yderligere 1000 kr. gav skøde på stedet, blev stenene endeligt sikrede.

I 1925 erkendte museumsinspektør Neergaard fra Nationalmuseet, at det måtte dreje sig om en skibssætning, en velkendt monumenttype fra Vikingetiden. Senere har man i samme område fundet både en gravplads fra 900-tallet og en høj fra 500-tallet. I de seneste år har man yderligere fundet imponerende bebyggelsesspor fra jernalder og vikingetid ved Gl. Lejre. De 2000 kr. var altså givet godt ud.

Oluf Olsen blev foreningens første formand, senere afløst af mejeriejer Valdemar Hansen, Osted, som var formand i en menneskealder til sin død i 1969. Formålsparagraffen blev i 1921 formuleret meget enkelt: at værne om gamle oldtidsminder på Lejre-egnen. Senere er den, i 1979, blevet bredere formuleret og foreningen har taget det alternative navn "Egns-historisk Forening for Lejre Kommune".

"Tingstenene" blev, ved sagkyndig hjælp, rejst op i 1926, og denne restaurering blev fejret ved en stor fest i 1927. Siden har foreningen arrangeret mange egnshistoriske foredrag, egnsvandring og andet. Det nyeste initiativ er egns museet i den gamle svinestald ved Ledreborg, som i år åbner sin 4. sæson. En arkæologigruppe under foreningen har i en årrække foretaget arkæologisk registrering og deltaget i mange udgravninger for at afdække Lejres fortid.

Leif Færregaard

Læs mere om "Tingstenene" i bogen: "De tog vare på Lejre", som kan købes på museet.

KONGSGAARDEN I LEJRE

KONGSGAARDEN

Museet i den gamle Kongsgaard, hvor alt står som for over hundrede år siden, vil i nogle dage i år være rammen om mange forskellige aktiviteter for at vise, hvordan landbokvinden levede dengang.

Gården menes opført omkring 1712, men der er fundet forkullede rester fra en tidligere bebyggelse på stedet, og herfra stammer vel også navnet.

Kirsten Nielsen, hvis tipoldefader overtog gården i 1749 har skrevet en lille bog om den gamle familiegård: "Mit gamle Hjem". Da hendes familie flyttede dertil, gjorde man endnu hoveriarbejde på herregården, men i 1788 blev stavnbåndet ophævet, og fra den tid stammer det lille bislag, som er bygget til stuehuset.

Det har været et hårdt og nøjsomt liv, der blev levet i de gamle stuer. Mange børn skulle der også være plads til - på den tid var det almindeligt med 8-10 børn.

Gården har oprindeligt været firelænget med en port ud mod vejen. Det eneste, der nu er bevaret, er stuehuset med aftægtsstuen, "øverstestuen", som blev bygget til i 1830.

Kirstens fader, Ole Nielsen, havde i 1875 bygget Overdrevsgaarden, og den blev hendes barndomshjem. Faderen og senere Kirstens broder, Hans Peter Nielsen, gik meget op i det politiske liv på egnen og blev begge medlemmer af sognerådet.

Kirsten og Hans kom til den gamle Kongsgaard i 1906, og Hans fik senere fæste på gården efter sin farbroder, mens Kirsten hjalp sin faster i huset. I 1912 byggede han en ny Kongsgaard på den anden side af vejen. Kirsten flyttede, men fasteren og farbroderen blev boende på den gamle gård, hvor de havde boet fra 1890. De gamle udlænger blev revet ned, men stuehuset blev skånet for nedrivning ved Foreningen for gamle Bygningers Bevaring, og her boede søskendeparret og levede på samme måde, som de altid havde gjort, lige til 1920.

Nogle år stod huset ubeboet, indtil Kirsten flyttede tilbage i 1926, hvor huset var blevet restaureret. Indtil sin død i 1959 tog hun vare på familiens gamle hjem, som kom til at fungere som museum.

Væggene er lerklinede, og gulvet har engang været lerstampet. Stuen er, som for over hundrede år siden, møbleret med en langbænk og et svært egetræsbord. Klædeskabe og skuffer er fyldt med gangtøj og linned. Haven skråner ned mod Lejre Å, hvor der engang var blegeplads. Foran huset står to smukke, gamle kastanie-træer på den brolagte gårdsplads.

Nu bor Valborg Jensen i de gamle stuer og fortsætter Kirstens gerning med at se efter museet. I de 25 år, hun har boet her, har hun fortalt mange interesserede besøgende om livet i Lejre i gamle dage, om gården og dens beboere.

Museet har åbent for besøgende i sommertiden. 4.-14. juni er her en særudstilling i anledning af stavnsbåndsjubilæet.

UDGRAVNINGERNE I Gl.LEJRE

Som det vil være de fleste bekendt, har Roskilde Museum, ikke mindst takket være økonomisk støtte fra Roskilde amt og Lejre kommune, kunnet foretage en større udgravning ved området umiddelbart vest for Gl.Lejre.

Udgravningerne i 1987 var især koncentreret omkring det 500 m² store langhus. Vi fik her indblik i husets konstruktion og indretning. Der har således ligget fire til fem generationer af samme hus på stedet, strækkende sig fra ca. 800 - 1000 e.Kr.

De har været konstrueret på samme måde som husene på Trelleborg og Fyrkat med krumme langvægge og skrå støttestolper. Væghøjden er foreløbig beregnet til 3.5 m. Der har været fire døre i huset, der indvendigt har været inddelt i flere rum til forskellige formål. Vi regner med, at magasiner og forrådsrum har været i husets østende, idet vi her bl.a. fandt en nedgravet kælder.

Også i 1988 vil der blive gravet i Lejre. Der vil blive gravet i ca. 6 måneder, og det er vores håb her at kunne indkredse og undersøge det storgårdsanlæg, som det store hus må være en central del af. Det drejer sig f.eks. om at lokalisere en omgivende indhegning og de bygninger (værksteder, lader, stalde), der hører til.

Alle er velkomne til at overvære udgravningerne på hverdage mellem 8.00 og 16.00.

Tom Christensen

Hovedstadsrådet har netop sendt et forslag til fredning af området omkring Gl. Lejre til Fredningsvæsnet for Roskilde Amt. Ialt 248 ha ønskes fredet, herunder bl.a. udgravningsområdet.

UDVIDELSESPLANER!

Foreningens tilholdssted og udstillingslokale i den gamle svinestald på Ledreborg er efterhånden godt fyldt op med ting og sager; og kontorlokalet, hvor bestyrelsen holder sine møder, og hvor også arkæologiklubben mødes, er meget lille og trangt. Derfor tumler foreningen med udvidelsesplaner.

Der er udvidelsesmuligheder i de andre to fløje af svinestalden - og egentlig bliver den ene fløj allerede i sommer taget i brug til stavnsbåndsudstillingen - men for at indrette den tredje fløj, som er vognport, skal der bygges væg, isoleres, laves gulv o.s.v. - noget, der kræver håndværkere og koster penge.

Foreningen har haft en bygningskyndig til at vurdere byggeriet, og i øjeblikket ligger en ansøgning hos Byggeriets Realkreditfond om økonomisk støtte til byggeriet. På foreningens ekstraordinære generalforsamling i marts blev der nedsat et byggeudvalg, som arbejder videre med sagen.

Hvis hele svinestalden bliver inddraget, er der fine muligheder for at have både udstillingslokale og magasinplads, så foreningen stadig kan modtage effekter, som kan opbevares forsvarligt til evt. udstilling senere. Desuden er det ønskeligt at få indrettet et godt møde- og studierum, som kan anvendes hele året af foreningens medlemmer. Men stadig taler vi ikke om et rigtigt museum, selv om vi bruger ordet. Det er først og fremmest et tilholdssted for foreningen, som vi meget gerne viser frem for andre interesserede.

I den forbindelse kan det nævnes, at der stadig er brug for interesserede medlemmer til at være i udstillingslokalet den kommende sæson en gang imellem lørdag og søndag eftermiddag kl. 13-17. Ring til formanden, hvis det er noget for dig!

FORÅRSUDFLUGT TIL JÆGERSPRIS

Søndag den 15.5.88 fra kl. 12.30 - 17.30.

Forårsudflugten i år vil vi lade gå til Jægerspris. Vi starter i Osted kl. 12.30 og samler op i Lejre og i Gevninge.

Der køres til museet Færgedgården ved Frederikssund. Derefter tager vi i skoven for at drikke kaffen, og vi vil kikke lidt på en restaureret jættestue. Kl. 15.30 går det mod Jægerspris Slot, hvor vi har en rundvisning kl. 16.00 - hjemkomst senest kl. 17.30.

Opsamling kl. 12.30 ved p-pladsen, Osted kirke, derefter ved Lejre station og sidst ved Brugsen i Gevninge.

Priser: Voksne 50 kr., børn 7-14 år 25 kr. under 7 år gratis. (Prisen er incl. entre på Færgedgården og på Jægerspris Slot.)

Tilmelding senest d. 8.5 til o2 381001 - o2 380043.

Vel mødt! Medbring kaffe og brød - øl og vand kan købes.

- - - - -

Bestyrelsen er pr. 1.1.88:

Leif Færregaard, formand	o2 380343
Solveig Bruun, næstformand	o2 381001
Hanne Manscher, kasserer	o2 381245
Rita Strøyer	o2 380043
Kenneth Gill	o2 380648
Kurt Holm, suppleant	o2 396456

- - - - -

Nye medlemmer er stadig velkomne i foreningen.

Det koster kun ⁷⁵~~40~~ kr. om året for en person. * 1992
¹⁸⁰~~60~~ kr. for to med samme adresse.

Indmeldelse til kassereren.